

mgr Marcin Jachimowicz

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury

ORCID 0000-0003-0009-5751

KATEGORIE BIEGLYCH W POSTĘPOWANIU KARNYM

Streszczenie

Biegły w postępowaniu karnym jest pomocnikiem organu procesowego. Udziela specjalnych informacji dowodowych i pomaga organowi procesowemu prowadzącemu postępowanie na danym jego etapie w rozstrzygnięciu sprawy. W nielicznych przypadkach Kodeks postępowania karnego wskazuje specjalność biegłych w celu stwierdzenia określonych okoliczności wymagających rozstrzygnięcia w postępowaniu karnym. Określa czynności procesowe, których prawidłowość wykonania uzależniona jest od udziału w nich biegłego. Opinia biegłego stanowi szczególne, samoistne źródło dowodowe, a do jej wydania niezbędne są wiadomości specjalne, jakimi dysponuje ten uczestnik postępowania karnego.

W artykule autor pochylił się nad zagadnieniem kategorii biegłych występujących w procesie karnym. Omówił pozycję biegłych sądowych, biegłych *ad hoc*, a także biegłych opiniodawców i biegłych konsultantów. W pracy skoncentrował się również na zagadnieniu pozycji procesowej instytucji naukowej oraz instytucji specjalistycznej. Znaczącą część opracowania stanowią rozważania dotyczące pozycji procesowej biegłych prywatnych.

Słowa kluczowe: Kodeks postępowania karnego, biegły, biegły sądowy, biegły *ad hoc*, instytucja naukowa, instytucja specjalistyczna, biegły prywatny

Wstęp

Instytucja biegłego to instytucja prawa procesowego przewidziana w k.p.k.¹ w celu zapewnienia rzetelnego funkcjonowania organów szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości oraz zapewnienia kompetentnej realizacji przez te organy ich ustawowych zadań. Sądy lub inne organy procesowe sięgają po opinię biegłego w sytuacjach, gdy niezbędne jest

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 37, dalej: k.p.k.

posiadanie wiadomości specjalnych, a takimi dysponują biegli, dowodu z opinii biegłego zaś nie można zastąpić inną czynnością dowodową, np. przesłuchaniem świadka². Kwintesencją funkcji biegłego jest zatem przedstawienie sądowi lub innemu organowi władzy publicznej, który prowadzi postępowanie przygotowawcze, wiadomości specjalnych, mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, czyli wiadomości, które mogą mieć wpływ na treść orzeczenia. Nie ma zatem potrzeby ani nawet możliwości powoływania biegłego lub biegłych, jeżeli wiadomości specjalne potrzebne są do wyjaśnienia okoliczności, które dla rozstrzygnięcia sprawy mają znaczenie marginalne³.

W postępowaniu karnym do dowodu z opinii biegłego należy odwoływać się jedynie wówczas, gdy jest to rzeczywiście niezbędne⁴, a wiadomości, których może dostarczyć biegły, nie mogą być zastąpione przez organ prowadzący tego typu postępowanie⁵. Dla obowiązku powołania biegłego, w świetle regulacji procesowych, bez znaczenia jest wiedza członka składu orzekającego lub funkcjonariusza organu procesowego, który prowadzi postępowanie przygotowawcze, nawet jeżeli bezsprzecznie legitymuje się on odpowiednim zasobem wiedzy specjalnej, który pozwoliłby mu na samodzielne ustalenie danych okoliczności, np. z powodu dodatkowego wykształcenia lub własnych pozazawodowych zainteresowań⁶. Odnosząc się do tej kwestii, SN trafnie zasygnalizował, że: „Wiedza sądu nie stanowi dowodu w sprawie, umożliwia jedynie i ułatwia sądowi ocenę opinii z dowodu biegłego. Nawet gdyby sąd posiadał wiadomości specjalne, to i tak jest zobowiązany skorzystać z dowodu w postaci opinii biegłego, a więc nie może zrezygnować z opinii biegłego, jeżeli ustalenie faktu wymaga wiedzy specjalnej”⁷. Wskazany tu pogląd został wyrażony również w innym judykacie najwyższej instancji, w którym stwierdzono: „Z przyjmowanej powszechnie zasady, iż sąd jest najwyższym biegłym, nie można wyprowadzać wniosku, że może biegłego zastępować, a to oznacza, że jeżeli do poczynienia ustaleń istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy potrzebne są wiadomości specjalne, sąd nie może dokonywać ich sam, nawet gdyby

² Postanowienie SN z dnia 17 maja 2007 r., II KK 331/06, LEX nr 301131; wyrok SN z dnia 24 listopada 1999 r., I CKN 223/98, LEX nr 39411.

³ P. Hofmański, K. Zgryzek, E. Sadzik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 912–915.

⁴ T. Widła, *Ocena dowodu z opinii biegłego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1992, s. 117.

⁵ Wyrok SN z dnia 19 czerwca 1980 r., I KR 118/80, niepublikowany.

⁶ Wyrok SN z dnia 3 maja 1982 r., I KR 319/81, OSNPG 1982, nr 11, poz. 149.

⁷ Wyrok SN z dnia 2 marca 2017 r., II KK 358/16, LEX nr 2259785.

miał w tej dziedzinie odpowiednie kwalifikacje merytoryczne; posiadanie takich kompetencji ułatwia jedynie ocenę opinii biegłego”⁸. W przypadku dowodu z opinii biegłego środkiem dowodowym jest opinia biegłego, źródłem dowodowym zaś posiadana przez tego uczestnika postępowania karnego wiedza specjalna⁹. Dowód z opinii biegłego należy, po dowodach ze świadków, do najczęściej stosowanych w postępowaniach prowadzonych na podstawie regulacji zawartych w k.p.k. Jest to dowód osobowy, nazwany, insubstytutywny oraz pośredni. Na doniosłość biegłego dla osiągnięcia podstawowych celów procesu karnego zwraca uwagę Czesław Kłak, wskazując, że: „W przypadku, o którym mowa w art. 193 § 1 k.p.k., powołanie biegłego jest obowiązkiem organu procesowego. [...] Gdy stwierdzenie danych okoliczności wymaga wiadomości specjalnych, organ procesowy musi zasięgnąć opinii właściwego biegłego. Brak powołania biegłego we wskazanej sytuacji prowadzi do naruszenia art. 193 § 1 k.p.k. (jeżeli niezbędna jest opinia psychiatryczna – do obrazu art. 202 § 1 k.p.k. w zw. z art. 193 § 1 k.p.k.). [...] Niedopuszczenie dowodu z opinii biegłego, gdy jest to konieczne do wyjaśnienia istoty sprawy, jest uchybieniem rażącym i mogącym mieć wpływ na treść orzeczenia (art. 523 § 1 k.p.k.)”¹⁰. Sąd lub inny organ procesowy prowadzący postępowanie prawne nie może zrezygnować z opinii biegłego, gdy ustalenie faktu wymaga wiedzy specjalnej, nie może także odrzucić opinii biegłych i przyjąć w konkretnej sprawie własnego, odmiennego stanowiska, byłoby to bowiem ustalenie faktów bez wymaganych dowodów¹¹.

Definicja biegłego

Pojęcia biegłego nie definiuje żaden przepis ze sfery postępowania karnego, nie zostało ono również dookreślone przez prawodawcę w żadnym spośród pozakodeksowych aktów normatywnych, które przewidują możliwość jego powołania¹². Artykuł 193 § 1 k.p.k. wskazuje zaledwie, że jeżeli dla stwierdzenia okoliczności, jakie mają istotne znaczenie dla

⁸ Wyrok SN z dnia 26 października 2006 r., I CSK 166/06, LEX nr 209297.

⁹ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 354.

¹⁰ C. Kłak, „Pełność”, „jasność” i „niesprzeczność” jako kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w polskim procesie karnym (art. 201 k.p.k.), „Studia Prawnicze KUL” 2012, nr 4, s. 48.

¹¹ Ibidem.

¹² T. Tomaszewski, *Dowód z opinii biegłego w procesie karnym*, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 1998, s. 10; A. Kegel, Z. Kegel, *Przepisy o biegłych sądowych, tłumaczach i specjalistach. Komentarz*, Zakamycze, Kraków 2004, s. 14–28.

rozstrzygnięcia sprawy, wymagane są wiadomości specjalne, zasięga się opinii biegłego lub biegłych.

W języku potocznym mianem biegłego określa się „znawcę lub eksperta”¹³, „znawcę przedmiotu, którego opinia jest brana pod uwagę przy podejmowaniu decyzji urzędowych”¹⁴, „specjalistę w danej dziedzinie”¹⁵. Według słownika PWN biegły to specjalista w danej dziedzinie, rzeczoznawca, ekspert, mający dużą wprawę, doświadczenie w jakiejś dziedzinie, osoba sprawna, wyrobiona¹⁶. W literaturze procesowej biegły, zwany inaczej ekspertem sądowym, opiniodawcą, pomocnikiem organu procesowego¹⁷, to osoba powołana przez organ procesowy do wydania opinii w zakresie posiadanych informacji specjalnych, legitymująca się odpowiednim zasobem wiedzy fachowej oraz doświadczenia; osoba posiadająca wiadomości specjalne wezwana przez organ prowadzący postępowanie do zbadania i wyjaśnienia w swojej opinii istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności, których poznanie wymaga specjalnych wiadomości z dziedziny nauki, techniki, zawodu, rzemiosła, itp.; osoba posiadająca odpowiednią praktykę zawodową odnośnie do faktów, jakie podlegają dowodzeniu¹⁸. Warto w tym miejscu wspomnieć opinię Ewy Kurek, która zwróciła uwagę na fakt, iż: „ustawodawca coraz częściej próbuje dotrzymać kroku zmianom zachodzącym na polu innowacji, przekładając to na poszczególne zmiany między innymi w procedurze administracyjnej. Ustawodawca zdaje sobie sprawę, że prawidłowa realizacja takich przepisów w oparciu o wiedzę i doświadczenie życiowe osób mających wykształcenie ogólne może okazać się utrudniona lub nawet niemożliwa. Dlatego wprowadza często wymóg korzystania z opinii i ekspertyz, które są sporządzone przez wykwalifikowane osoby, posiadające specjalistyczną wiedzę w danej dziedzinie, nierzadko z wykorzystaniem aparatury badawczej i przy zastosowaniu przedmiotowych metod”¹⁹. Powyższa teza, mimo że sformułowana na potrzeby postępowania-

¹³ E. Sobol (red.), *Mały słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 51.

¹⁴ B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 58.

¹⁵ E. Sobol (red.), *Słownik 1000 potrzebnych słów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 51.

¹⁶ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1978, s. 160.

¹⁷ K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, LexisNexis, Warszawa 2010, s. 196.

¹⁸ A. Kegel. Z. Kegel, op. cit., s. 30.

¹⁹ E. Kurek, *Biegły w postępowaniu administracyjnym*, „Wiedza Prawnicza” 2001, nr 3, s. 1.

nia administracyjnego, znajduje zastosowanie do wszystkich postępowań prawnych, w których możliwy jest udział biegłego.

Zdaniem Stefana Kalinowskiego biegłym jest osoba wezwana przez uprawniony organ procesowy do zbadania lub zaobserwowania pewnych okoliczności, których poznanie lub spostrzeżenie oraz ocena lub wyjaśnienie wymaga posiadania wiadomości specjalnych, i do złożenia swej opinii po dokonaniu obserwacji lub badania. Biegłym jest także osoba, która w tych samych warunkach została wezwana do wydania opinii fachowej bez wcześniejszego badania okoliczności faktycznych²⁰. Z kolei Stanisław Śliwiński zauważa, że przez biegłych rozumieć należy: „osoby wezwane w postępowaniu karnym w celu spostrzegania pewnych faktów, których poznanie wymaga wiadomości specjalnych (z dziedziny nauki, sztuki, rzemiosła itp.) oraz wypowiedzenia o tych faktach swojej opinii albo przynajmniej w celu wypowiedzenia pewnej fachowej opinii »in abstracto«, potrzebnej w danym procesie, bez poznania i badania konkretnych okoliczności danej sprawy”²¹. Tadeusz Tomaszewski, odnosząc się do tej problematyki, wskazał, że biegłym jest: „osoba posiadająca wiadomości specjalne i wezwana postanowieniem przez organ procesowy do zbadania i wyjaśnienia istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności”²². Robert Kędziora natomiast zdefiniował biegłego jako: „osobę, niezainteresowaną rozstrzygnięciem sprawy, która może udzielić organowi administracji publicznej fachowych informacji i wiadomości dla ustalenia i oceny okoliczności faktycznych sprawy, ułatwiając tym samym właściwą ocenę faktów i wydanie rozstrzygnięcia”²³. Małgorzata Szalewska oraz M. Masternak dokonują rozdzielenia pojęcia biegłego na ujęcie formalne oraz materialne. Jak eksponują, biegły w znaczeniu procesowym to osoba fizyczna posiadająca wiadomości specjalne z danej dziedziny powołana przez sąd lub organ prowadzący konkretne postępowanie prawne, w drodze postanowienia, do udziału w postępowaniu, w celu wydania opinii co do okoliczności faktycznych sprawy, które pozostają w związku z posiadaną wiedzą fachową. Biegłym w ujęciu materialnoprawnym jest natomiast osoba lub jednostka

²⁰ S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1960, s. 153.

²¹ S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Gebethner i Wolff, Warszawa 1948, s. 665.

²² T. Tomaszewski, op. cit., s. 9.

²³ R. Kędziora, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 597.

organizacyjna, której prerogatywy eksperckie wynikają z obowiązujących przepisów prawa²⁴.

W orzecznictwie sądowym napotykaemy zbliżoną definicję tego pojęcia. W jednym z wyroków WSA w Lublinie stwierdził, że: „Biegły to inaczej rzeczoznawca, ekspert. Biegłym może być więc każda osoba, która dysponuje wiadomościami specjalnymi. Nie musi to być zatem biegły wpisany na stosowną listę, prowadzoną przez określony organ. Każdy, kto ma specjalistyczną wiedzę, może zostać powołany na biegłego w sprawie, chyba że przepis szczególnie wskazuje na konkretną kategorię osób”²⁵.

Reasumując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że termin „biegły” obejmuje osobę, która posiada wiadomości specjalne i która powołana została postanowieniem sądu lub innego organu procesowego prowadzącego postępowanie przygotowawcze w celu stwierdzenia okoliczności, jakie mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy²⁶.

Kluczowy dla uzyskania statusu biegłego w postępowaniu karnym jest akt jego powołania. Podmiot ten zostaje bowiem „włączony” do toczącego się postępowania z chwilą jego powołania, co następuje w przewidzianej przez prawo procesowe formie²⁷. Akt powołania biegłego, którym z reguły jest postanowienie (art. 94 i art. 194 k.p.k.), jest skuteczny od momentu jego ogłoszenia, gdy wydawane jest przez sąd, lub podpisania, gdy wydawane jest przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, do zakończenia postępowania karnego. Biegły może oczywiście wcześniej przestać pełnić swoją funkcję procesową, ale musi zostać skutecznie zwolniony od tego obowiązku przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, do czego wymagany jest akt odwołania, którym najczęściej będzie postanowienie o uchyleniu postanowienia o powołaniu biegłego lub też postanowienie o jego wyłączeniu z udziału w sprawie.

Biegłym jest zawsze osoba fizyczna. Nawet w sytuacji gdy opinia wydawana jest przez instytucję naukową lub instytucję specjalistyczną, bezpośrednim wykonawcą badań i opiniującym jest określony ekspert lub eksperci. Jak podnosi Tadeusz Hanausek, biegłym może być osoba biorąca udział w ekspertyzie sporządzanej w ramach instytutu lub zakładu, osoba

²⁴ M. Szalewska, M. Masternak, *Rola eksperta i jego opinii w postępowaniu administracyjnym*, w: J. Niczyporuk (red.), *Kodyfikacja postępowania administracyjnego: na 50-lecie KPA*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji, Lublin 2010, s. 797.

²⁵ Wyrok WSA w Lublinie z dnia 29 stycznia 2010 r., I SA/Lu 601/09, LEX nr 559483.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2014 r., II KK 1/14, LEX nr 1427458; T. Tomaszewski, op. cit., s. 179.

²⁷ Wyrok WSA w Opolu z dnia 4 grudnia 2013 r., I SA/Op 487/13, LEX nr 1404368.

wpisana na listę biegłych sądowych oraz każda osoba posiadająca wiedzę szczególną w określonej dziedzinie²⁸.

Biegły sądowy oraz biegły *ad hoc*

Duże znaczenie praktyczne ma podział biegłych na tzw. biegłych sądowych oraz biegłych *ad hoc*. Ustawa procesowa nie czyni między tymi dwoma kategoriami biegłych jakichkolwiek rozróżnień formalnych, a opinie jednej i drugiej grupy biegłych mają taką samą wartość dowodową²⁹.

Podstawę prawną funkcjonowania biegłych sądowych stanowi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych³⁰, wydane na mocy delegacji ustawowej zawartej w art. 157 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych³¹. Za biegłych sądowych uważa się osoby posiadające wiadomości specjalne, które wpisane zostały na listę biegłych przez prezesa właściwego sądu okręgowego. Wpis na listę biegłych wiąże się z nobilitacją biegłego, który może się posługiwać tytułem biegłego sądowego, przy czym tytuł ten świadczy nie tylko o jego specjalistycznych wiadomościach, lecz także o odpowiednim doświadczeniu zawodowym oraz takich cechach charakteru jak szlachetność, prawość, uczciwość, sumienność i bezstronność pojmowanych łącznie³². Decyzję o ustanowieniu biegłym sądowym lub o odmowie ustanowienia biegłym podejmuje prezes sądu okręgowego, a ma ona charakter decyzji administracyjnej.

Rozporządzenie w sprawie biegłych sądowych stanowi (§ 12 pkt 1), że biegłym sądowym może zostać osoba, która spełnia następujące kryteria: 1) korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich; 2) ukończyła 25 lat; 3) daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków biegłego; 4) posiada teoretyczne oraz praktyczne wiadomości specjalne w danej dziedzinie nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także innej umiejętności, dla której ma być ustanowiona; 5) wyraża zgodę na ustanowienie jej biegłym. Biegłego sądowego ustanawia się na trwającą 5 lat kadencję, przy czym koniec tego okresu ustala się na koniec roku kalendarzowego.

Biegły sądowy nie może odmówić wykonania należących do jego obowiązków czynności w okręgu sądu, przed którym został ustanowiony,

²⁸ T. Hanausek, *Ekspertyza kryminalistyczna*, „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych” 1973, nr 1, s. 92–93.

²⁹ T. Tomaszewski, op. cit., s. 15–16; wyrok SN z dnia 26 kwietnia 2006 r., WA 15/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 910.

³⁰ Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 133.

³¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 217.

³² Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 października 2006 r., VI Sa/Wa/1553/06, LEX nr 264553.

zleconych przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze w sprawach karnych z wyjątkiem wypadków określonych w przepisach, które regulują postępowanie przed tymi organami (§ 5 rozporządzenia). Ustanowienie biegłym sądowym uprawnia, po złożeniu przyrzeczenia, do wydawania opinii na zlecenie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze w zakresie tej gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także innych umiejętności, dla której ustanowienie nastąpiło. Jak słusznie zauważył SN: „Biegły sądowy uprawniony jest wyłącznie do wydawania opinii z zakresu swojej specjalności, jeśli natomiast sąd zamierza zasięgnąć u biegłego wiadomości z innych dziedzin, to powinien traktować go jak biegłego *ad hoc*, a nie biegłego z listy biegłych sądu okręgowego. W takiej sytuacji konieczne jest nie tylko sprawdzenie – w odpowiednim zakresie, przez sąd w konkretnej sprawie – wiadomości specjalnych biegłego w sposób odpowiadający wymaganiom formalnym, poprzedzającym wpis na listę biegłych, lecz także odebranie od biegłego przyrzeczenia. Skutki związane z uzyskaniem statusu biegłego sądowego dotyczą bowiem jedynie tej gałęzi nauki, techniki, sztuki itd., w której wiadomości specjalne były przedmiotem badania przed wpisaniem na listę biegłych – i w odniesieniu do opinii z tego zakresu pozwalają na sporządzenie ekspertyzy bez odbierania odrębnego przyrzeczenia. Nie rozciągają się natomiast na przypadki sporządzenia opinii z innej gałęzi nauki czy techniki”³³. Biegły, wydając opinię, używa wówczas tytułu biegłego sądowego z oznaczeniem specjalności oraz sądu okręgowego, w którym został ustanowiony. Orzecznictwo sądowe dopuszcza możliwość ustanowienia biegłym sądowym przy więcej niż jednym sądzie okręgowym w sytuacjach, gdy jest to uzasadnione dobrem wymiaru sprawiedliwości, a także w przypadku wąskich specjalności, jeśli takie powołanie jest konieczne z uwagi na zapewnienie właściwej pomocy organom wymiaru sprawiedliwości³⁴.

Prezes sądu okręgowego zwalnia z funkcji biegłego na jego prośbę (§ 6 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia), a także gdy biegły utracił warunki do pełnienia tej funkcji albo gdy zostanie stwierdzone, że w chwili ustanowienia warunkom tym nie odpowiadał i nadal nie odpowiada (§ 6 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia). Prezes sądu okręgowego może również zwolnić biegłego z funkcji z ważnych powodów, a w szczególności jeżeli nienależycie wykonuje on swoje czynności, co nie jest jednak obligatoryjne, nawet wówczas, gdy okoliczności takie mają miejsce (§ 6 ust. 2 rozporządzenia). W tym

³³ Postanowienie SN z dnia 14 kwietnia 2021 r., CSKP 32/21, LEX nr 3219797.

³⁴ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 czerwca 2007 r., VI SA/Wa 1548/06, LEX nr 352767.

przypadku prezes sądu okręgowego jest zobligowany wysłuchać biegłego, chyba że jest to niemożliwe (§ 6 ust. 3 rozporządzenia).

Kodeks postępowania karnego wskazuje, że do pełnienia czynności biegłego zobowiązany jest nie tylko biegły sądowy, lecz także każda inna osoba, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie (art. 195 k.p.k.). Potwierdza to judykatura, gdzie dominuje stanowisko zaprezentowane w jednym z wyroków, w którym wskazano, że: „Biegłym może być każda osoba dysponująca wiadomościami z tego zakresu, niekoniecznie wpisana na stosowne listy biegłych”³⁵. Nie dyskwalifikuje również opinii biegłego, sam z siebie, brak wpisu na listę biegłych, będący wynikiem skreślenia z takiej listy ze względu na wiek³⁶. Status biegłego *ad hoc* przysługuje każdej innej osobie, która nie jest wpisana na listę biegłych sądowych, ale o której wiadomo, że posiada odpowiednią wiedzę specjalistyczną w danej dziedzinie niezbędną do wydania opinii w konkretnej sprawie. Biegli ci są powoływani przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze najczęściej, gdy stali biegli sądowi nie posiadają fachowych wiadomości w danej dziedzinie, jakie niezbędne są do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy. Zasadne jest, że wybierając taką osobę, organ procesowy powołujący biegłego *ad hoc* powinien brać pod uwagę dodatkowe czynniki poza kryterium odpowiedniej wiedzy w danej dziedzinie, takie jak np.: doświadczenie zawodowe eksperta, jego poziom etyczny, a także sprawność organizacyjną, dostęp do potrzebnej aparatury badawczej itp.³⁷ Przy powołaniu biegłego *ad hoc* oprócz kryterium wskazanego w art. 195 k.p.k. organ procesowy powinien uwzględniać kwestie, o których mowa w art. 196 k.p.k., normującym przyczyny wyłączenia biegłego, a także § 12 ust. 1 pkt 1, 2 oraz 4 rozporządzenia w sprawie biegłych sądowych, a więc posiadanie pełni praw cywilnych i obywatelskich, ukończone 25 lat oraz legitymowanie się rękojmi należytego wykonywania obowiązków biegłego. Pojęcie „rękojmi należytego wykonywania obowiązków biegłego” definiowane jest jako ogół cech, zdarzeń oraz okoliczności dotyczących osoby biegłego, które składają się na jego wizerunek jako osoby zaufania publicznego. Oczywiście jest, że prawomocny wyrok skazujący za popełnienie przestępstwa upoważnia do przyjęcia, iż biegły nie spełnia podstawowego warunku pełnienia tej funkcji – rękojmi należytego wykonywania obowiązków biegłego³⁸. Nie ma

³⁵ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 sierpnia 2009 r., III SA/Wa 114/09, LEX nr 527267.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 15 listopada 2002 r., II CK 488/03, LEX nr 589961.

³⁷ T. Tomaszewski, op. cit., s. 19.

³⁸ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 stycznia 2006 r., VI SA/Wa 1976/05, LEX nr 206569; wyrok WSA w Warszawie z dnia 30 marca 2007 r., VI SA/Wa 119/07, LEX nr 335193.

natomiast przeszkód, by w charakterze biegłego *ad hoc* powołana została osoba uprzednio skreślona z listy biegłych sądowych. Ustawa procesowa nie formułuje takiego zakazu. Mimo to zasadne byłoby podjęcie decyzji o powołaniu takiej osoby w charakterze biegłego po wcześniejszym poznaniu powodów skreślenia jej z listy biegłych. Osoba taka może dysponować, co prawda, odpowiednią wiedzą w danej dziedzinie, ale nie dawać rękąmi należytego wywiązania się z obowiązków biegłego, albowiem np. przyczyną skreślenia z listy biegłych sądowych były zaniedbania przy sporządzaniu opinii bądź też niczym nieuzasadniony długi czas ich sporządzania. Jak zaakcentował SN, biegłym *ad hoc* może być każda inna bezstronna osoba, mająca odpowiednie (porównywalne z określonymi dla biegłych sądowych) kwalifikacje.

Organ oceniający opinię biegłego nie jest uprawniony do wartościowania jej treści wyłącznie pod kątem tego, że nie pochodzi ona od biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych³⁹. Sąd, a także organ prowadzący postępowanie przygotowawcze według swego uznania może powoływać w charakterze biegłych zarówno osoby wpisane na listę biegłych sądowych, jak i inne osoby spoza tej listy, jeżeli mają one odpowiednie kwalifikacje zawodowo-specjalistyczne w danej dziedzinie, o którą w sprawie chodzi, przy czym nie ma zastrzeżeń co do ich bezstronności. O kwalifikacjach na biegłego nie przesądza bowiem fakt, że dana osoba pracuje lub pracowała na określonym stanowisku, lecz posiadanie przez nią wiadomości i praktycznego doświadczenia w danej dziedzinie⁴⁰. Dowód z opinii biegłego *ad hoc* ma zatem taką samą wartość dowodową jak dowód z opinii stałego biegłego sądowego.

Przy omawianiu problematyki dotyczącej biegłych *ad hoc* pojawia się problem powoływania w charakterze biegłych tego rodzaju funkcjonariuszy policji lub innych organów ścigania, jako osób zależnych od organów procesowych. Kwestię tę finalnie rozstrzygnął SN, uznając, że: „Pracownik naukowy i ekspert Zakładu Kryminalistyki KG MO przeprowadzający w śledztwie badania i opracowujący opinię w dziedzinie wymagającej wiadomości specjalnych może być powołany przez sąd do wystąpienia w sprawie w charakterze biegłego”⁴¹. Jeszcze bardziej kompleksowo SN wypowiedział się w innym z judykatów, stwierdzając, że: „Nie można uznać za słuszny pogląd, że niedopuszczalne jest, aby funkcjonariusz organów ścigania występował w sprawie w charakterze biegłego lub tłumacza, jeśli

³⁹ Wyrok SN z dnia 5 lutego 1974 r., III KR 371/73, OSNKW 1974, nr 6, poz. 117.

⁴⁰ Wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., V CKN 1354/00, LEX nr 77046.

⁴¹ Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 1978 r., OSNPG 1978, nr 11, poz. 123.

tylko posiada odpowiednie kwalifikacje. Za oczywiście błędne należałoby uznać twierdzenie, iż sam fakt pełnienia przez taką osobę funkcji w organach ścigania powoduje osłabienie zaufania do bezstronności⁴².

Biegły opiniodawca i biegły konsultant

Literatura tematu wskazuje, że biegły może występować w postępowaniu w charakterze biegłego opiniodawcy oraz biegłego konsultanta⁴³.

Biegły opiniodawca to biegły, który sporządza ekspertyzę obejmującą czynności związane z badaniem przeprowadzonym przez biegłego i wydanie na tej podstawie opinii. Biegły w tym przypadku jest odrębnym źródłem dowodowym, sporządzona przez niego opinia zaś – środkiem dowodowym. Jako opiniodawca biegły jest niezależny przy przeprowadzaniu czynności opiniodawczych, a także w wyborze metod badawczych.

Biegły konsultant natomiast jest biegłym, który nie przeprowadza czynności badawczych i nie opiniuje, nie jest zatem odrębnym źródłem dowodowym. Rolą takiego biegłego jest uczestniczenie w czynnościach dowodowych realizowanych przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze i udzielanie pomocy oraz wskazówek dotyczących przebiegu czynności dowodowej, a także interpretowanie uzyskanych wyników. Biegły konsultant jest zatem pomocnikiem organu procesowego. Czynności dowodowe, w jakich dopuszczalny jest udział biegłego konsultanta, to m.in.: oględziny zwłok (art. 209 § 2 i 3 k.p.k.), badanie oskarżonego przez biegłych psychologów lub lekarzy (art. 215 k.p.k.), eksperyment procesowy (art. 211 k.p.k.), okazanie (art. 173 k.p.k.), oględziny miejsca zdarzenia (art. 207 k.p.k.), a także przesłuchanie (w tym przede wszystkim jego szczególne formy, o których mowa w art. 192 § 2 k.p.k. oraz art. 185a, 185b k.p.k. i art. 185c § 4 k.p.k.)⁴⁴. Uczestnictwo biegłego – konsultanta w czynnościach dowodowych jest jednak prawnie nieuregulowane. W doktrynie spotyka się stanowisko, że działalność biegłego konsultanta jest dobrowolna i można przyjąć powstanie między organem procesowym (w szczególności prokuratorem) a biegłym stosunku cywilnoprawnego (czyli umowy-zlecenia),

⁴² Wyrok SN z 26 maja 1980 r., I KR 83/80, OSNKW 1980, nr 9, poz. 78.

⁴³ P. Girdwoyń, *Opinia biegłego w sprawach karnych w europejskim systemie prawnym: perspektywy harmonizacji*, Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji UW, Warszawa 2011, s. 125 i n.

⁴⁴ J. Dzierżanowska, w: J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecznictwem*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 328–329.

w którym da się ustalić zasady konsultacji oraz wynagrodzenie biegłego⁴⁵. Stanowisko takie, w mojej ocenie, należy zanegować. Takie nieformalne powołanie biegłego budzi bowiem istotne wątpliwości natury prawnej, przede wszystkim w zakresie naruszenia tajemnicy postępowania przez organ procesowy w związku z udostępnieniem biegłemu materiałów z akt postępowania. Ponadto akceptacja takiego stanowiska powoduje, że na zlecenie organu procesowego działał będzie biegły będący w istocie biegłym prywatnym. O wiele bardziej przekonujące jest stanowisko, według którego biegły konsultant jest formalnie powoływany przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze do udziału w konkretnej czynności dowodowej, o ile jej wykonanie wymaga wiadomości specjalnych, i wydaje opinię ustną, co jest w pełni dopuszczalne z pozycji art. 193 § 1 oraz art. 200 § 1 k.p.k. Taka opinia powinna zostać utrwalona w protokole czynności procesowej, do udziału w której biegły konsultant został powołany⁴⁶. Opinia biegłego konsultanta w powyżej opisanej sytuacji procesowej podlega takiej samej kontroli formalnej oraz merytorycznej (art. 201 k.p.k.) jak opinia biegłego opiniodawcy. Nie ma również żadnych przeszkód procesowych, by sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze przesłuchał biegłego konsultanta w charakterze biegłego (art. 200 § 3 k.p.k.). W takim scenariuszu udziału biegłego konsultanta w procesie karnym będzie on podlegał odpowiedzialności karnej za zachowania penalizowane przez art. 233 § 4 oraz 4a k.k.⁴⁷, a zatem za umyślne bądź też nieumyślne wydanie fałszywej opinii, jak również uzyska prawo do wynagrodzenia, stosownie do regulacji zawartych w art. 618f k.p.k. oraz rozporządzeniu ministra sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych do wydania opinii w sprawach karnych⁴⁸. Do takiego biegłego organ procesowy będzie mógł zastosować kary porządkowe, o jakich mowa w art. 285 i 287 k.p.k. Powołanie biegłego konsultanta nie zwalnia organu procesowego z obowiązku przeprowadzenia konkretnej czynności dowodowej, biegły taki bowiem odgrywa rolę pomocniczą dla organu procesowego; ma co prawda możliwość udzielania rad oraz wskazówek, ale to na organie procesowym spoczywa obowiązek prawidłowego przeprowadzenia czynno-

⁴⁵ J. Wojtasik, *Konsultant w postępowaniu karnym*, strona internetowa Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze, <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=36&ida=3895> (dostęp: 28.11.2023).

⁴⁶ D. Wilk, *Biegły konsultant w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 7–8, s. 63–64.

⁴⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 17.

⁴⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 2049, ze zm.

ści oraz udokumentowania jej przebiegu. Dał temu wyraz SN, stwierdzając w jednym z judykatów, że: „Oględziny (art. 207 § 1 k.p.k.) i eksperyment (art. 211 k.p.k.) to czynności procesowe, przeprowadzane wyłącznie przez organ procesowy, który może wezwać do nich biegłego (art. 198 § 1 k.p.k.) lub specjalistę (art. 205 § 1 k.p.k.)”⁴⁹. W doktrynie pojawił się co prawda postulat formalnego powołania instytucji konsultanta (unormowania jej w procedurze karnej), to jest osoby, która udziela organowi prowadzącemu postępowanie niezbędnej pomocy w czynnościach wymagających wiedzy specjalistycznej. Sugestia ta nie została jednak zrealizowana⁵⁰.

Nie sposób nie wspomnieć w tym miejscu również o konsultantach stron, a w szczególności konsultantach podejrzanego (oskarżonego) oraz jego obrońcy. Niewątpliwie konsultanci tacy zwiększają efektywność obrony⁵¹, a w postępowaniu karnym występują oni w charakterze tzw. biegłych prywatnych, o których będzie jeszcze mowa poniżej.

Instytucja naukowa oraz instytucja specjalistyczna

Kodeks postępowania karnego, co już zasygnalizowano, przewiduje również możliwość wydania opinii przez instytucje naukowe lub instytucje specjalistyczne (art. 193 § 2 k.p.k.). Dowód z opinii wymienionych tu podmiotów poczytywany jest za odmianę dowodu z opinii biegłego. Następstwem stwierdzenia, że dowód z opinii instytucji naukowej lub instytucji specjalistycznej jest odmianą dowodu z opinii biegłego, jest obligatoryjność uznania, iż sama instytucja jest rodzajem biegłego. Z reguły po opinie tych podmiotów sięgać się powinno w sprawach szczególnie skomplikowanych, gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia badań wymagających wykorzystania najnowszych metod naukowych, jakimi nie dysponują biegli indywidualni.

Dowód z opinii instytucji naukowej lub instytucji specjalistycznej, o jakich mowa w art. 193 § 2 oraz 2a k.p.k., przeprowadzany jest w tych sprawach, w których zachodzi potrzeba zasięgnięcia przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze wiadomości specjalnych na najwyższym poziomie merytorycznym lub też gdy sporządzenie opinii wymaga skorzystania z aparatury badawczej, jaką dysponuje określona

⁴⁹ Wyrok SN z dnia 3 października 2006 r., IV KK 209/06, OSNKW 2006, nr 12, poz. 114.

⁵⁰ B. Skiba, *Wykorzystywanie opinii biegłych w sprawach o zbrodnicze podpalenia*, „Przegląd Pożarniczy” 1983, nr 6, s. 15.

⁵¹ T. Grzegorezyk, *Obrońca w postępowaniu przygotowawczym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1988, s. 199.

instytucja. W ustawie procesowej brak definicji instytucji naukowej oraz instytucji specjalistycznej.

Instytucjami naukowymi są podmioty, które prowadzą działalność naukową, a więc: 1) uczelnie w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁵²; 2) federacje podmiotów szkolnictwa wyższego i nauki; 3) Polska Akademia Nauk; 3) instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk; 4) instytuty badawcze – którymi w świetle ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych⁵³ są wyodrębnione pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym państwowe jednostki organizacyjne prowadzące badania naukowe i prace rozwojowe ukierunkowane na ich wdrożenie i zastosowanie w praktyce⁵⁴. Do tej kategorii zaliczyć należy m.in.: Główny Instytut Górnictwa, Instytut Badawczy Dróg i Mostów, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Instytut Łączności – Państwowy Instytut Badawczy, Instytut Nafty i Gazu, Instytut Kolejnictwa; 5) międzynarodowe instytuty naukowe utworzone na podstawie odrębnych ustaw działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 6) Centrum Łukasiewicz oraz instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz (funkcjonujące na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz⁵⁵; 7) Polska Akademia Umiejętności; 8) inne podmioty prowadzące głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły.

Instytucja specjalistyczna to z kolei, jak się wydaje, instytucja niebędąca instytucją naukową, ale specjalizująca się w określonych badaniach z zakresu wiedzy specjalnej, niezbędnej w konkretnym postępowaniu, która funkcjonuje bądź to w ramach innego podmiotu, ale z określonym wyodrębnieniem organizacyjnym i technicznym, bądź jako podmiot samodzielny, ale w obu wypadkach wyposażony jednak w odpowiednią aparaturę badawczą ze stosownymi certyfikatami i zatrudniający personel z należytymi kwalifikacjami w danych dziedzinach, bez względu jednak na charakter tego zatrudnienia i formę prawną samej instytucji⁵⁶. Jan Widacki za instytucje specjalistyczne uznał również prywatne podmioty gospodarcze, ale po spełnieniu przez nie następujących warunków: 1) muszą posiadać własną wyspecjalizowaną kadrę o potwierdzonych przez organy państwa kompetencjach w postaci

⁵² Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 742, ze zm.

⁵³ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 498, ze zm.

⁵⁴ J. Widacki, *Instytucja naukowa lub specjalistyczna w rozumieniu art. 193 § 2 k.p.k.*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 9, s. 46.

⁵⁵ Tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 2098, ze zm.

⁵⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 czerwca 2017 r., II AKa 167/17, LEX nr 2343433.

odpowiedniego stopnia bądź tytułu naukowego, uprawnień zawodowych itp.; 2) badania wykonywane są przez te podmioty we własnych laboratoriach mających przewidziane przepisami prawa certyfikaty; 3) kierownik jednostki, z zastrzeżeniem wątpliwości, kto nim jest w sytuacji, gdy mamy do czynienia z podmiotem będącym spółką, legitymuje się elementarnym przygotowaniem w zakresie nauk sądowych, aby do wykonania ekspertyzy wyznaczyć spośród pracowników kompetentną osobę⁵⁷. Jak zauważył SA w Katowicach: „Specjalistyczną jest taka instytucja, w której profilu działalności mieści się wykonywanie ekspertyz, co zostało potwierdzone przez właściwe organy państwowe i jest przez nie na bieżąco nadzorowane. Pozwala to zaliczyć do instytucji specjalistycznych także prywatne podmioty gospodarcze, o ile posiadają własną wyspecjalizowaną kadrę o potwierdzonych przez organy państwowe kompetencjach, wykonują badania we własnych laboratoriach, które zostały poddane procedurze certyfikacji, a kierownik jednostki ma przygotowanie w zakresie nauk sądowych, aby wyznaczyć do wykonania opinii konkretną osobę”⁵⁸. Do takich instytucji można zaliczyć np. laboratoria kryminalistyczne komend wojewódzkich policji, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji, Instytut Ekspertyz Sądowych im. Prof. dra Jana Sehna w Krakowie, Laboratorium Kryminalistyczne Centrum Badawczo-Szkoleniowego Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego⁵⁹.

Dowód z opinii instytucji naukowej lub instytucji specjalistycznej może zostać dopuszczony w sytuacji, gdy podlegający ocenie problem jest na tyle skomplikowany, że wymaga wyjaśnienia przez specjalistów o bardzo wysokim stopniu przygotowania teoretycznego oraz praktycznego. Trafnie zatem, odnosząc się do tej kwestii, SN zauważył, że: „O opinie do instytutu naukowego powinno się zwracać wówczas, gdy podlegający ocenie sądu problem ze względu na jego złożoność wymagać będzie wyjaśnienia przez specjalistów o szczególnie wysokim stopniu przygotowania praktycznego i teoretycznego i gdy konieczne będzie wykorzystanie najnowszych wyników badań naukowych lub dokonanie skomplikowanych badań laboratoryjnych”⁶⁰.

W sytuacji gdy do wydania opinii powołana została instytucja naukowa lub instytucja specjalistyczna, opinia wydawana jest przez tę jednostkę, a nie indywidualnie biegłego bądź też biegłych. Nie sposób jednak ignorować faktu, że pochodzi ona *de facto* od poszczególnych osób fizycznych (pracow-

⁵⁷ J. Widacki, op. cit., s. 46; postanowienie SN z dnia 5 grudnia 2006 r., II K 196/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 2351.

⁵⁸ Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 czerwca 2017 r., II AKa 167/17, LEX nr 2343433.

⁵⁹ J. Dzierżanowska, op. cit., s. 333–334.

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 24 czerwca 1981 r., IV CR 215/81, OSPiKA 1982, nr 78, poz. 121.

ników tych podmiotów) i to ich wiedza wykorzystywana jest w trakcie jej sporządzania⁶¹. Przepisy proceduralne wymagają podania w opinii danych wszystkich osób, które uczestniczyły w przeprowadzeniu ekspertyzy (badań) oraz wydawaniu opinii, wraz ze wskazaniem czynności wykonanych przez każdą z nich⁶², a także pełnej nazwy i siedziby instytucji⁶³ (art. 200 § 2 k.p.k.). W przypadku tego typu podmiotów obowiązek wyznaczenia osób posiadających odpowiednie kwalifikacje do wydania opinii spoczywa na kierowniku (dyrektorze) takiej instytucji, o fachowości konkretnej osoby zaś decyduje zakres jej merytorycznych kompetencji⁶⁴.

Biegły prywatni (quasi-biegli)

Na gruncie omawianej problematyki nie sposób nie wspomnieć o tzw. quasi-biegłych, czyli biegłych prywatnych sporządzających tzw. opinie prywatne (ekspertyzy pozasądowe), których przedstawianie, na gruncie procesu karnego, jest coraz częstszym zjawiskiem procesowym. Opinie te stanowią element materiału procesowego i jako takie powinny być udostępnione stronie przeciwnej⁶⁵. Zwrócić należy uwagę, że z reguły opinie tego rodzaju opracowywane są przez osoby wpisane na listę biegłych sądowych, mające jednocześnie zawodowo-naukowy oraz powszechnie uznawany autorytet, dzięki czemu zawierają one wiadomości specjalne, jakich może nie posiadać inny biegły powołany do wydania opinii przez organ procesowy⁶⁶. Brak zresztą zakazu sformułowanego przez przepisy prawa, który uniemożliwiłby przyjęcie przez osobę wpisaną na listę biegłych sądowych obowiązków biegłego prywatnego na podstawie umowy-zlecenia zawartej ze stroną postępowania karnego. Bezsprzecznie opinie tego rodzaju w postępowaniu karnym mogą ułatwić dotarcie do prawdy obiektywnej, a także realizację prawa do obrony, stanowiąc instrument realizacji zasady prawdy

⁶¹ Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 stycznia 2002 r., II AKz 779/01, OSA 2002, nr 8, poz. 63.

⁶² W opinii wydanej przez taki podmiot powinny zostać podane zarówno imiona i nazwiska osób, które przeprowadziły badania i wydały opinię, jak i ich stopnie naukowe i stanowiska służbowe, ze wskazaniem dziedziny wiedzy, w której są specjalistami – wyrok SN z dnia 28 września 1965 r., II PR 321/65, OSNPC 1966, nr 5, poz. 84. Osoby biorące udział w badaniach i wydaniu takiej opinii mogą być później wzywane na rozprawę lub posiedzenie sądowe w celu złożenia dodatkowej opinii w imieniu instytucji naukowej lub instytucji specjalistycznej.

⁶³ Postanowienie SN z dnia 3 listopada 2010 r., II KK 118/10, LEX nr 688672.

⁶⁴ Postanowienie SN z dnia 23 sierpnia 2007 r., IV KK 222/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1864.

⁶⁵ Wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 323/10, LEX nr 738542.

⁶⁶ B.T. Bieńkowska, *Opinia prywatnego biegłego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 27 września 2013 r.*, w: B.T. Bieńkowska (red.), *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Piotra Kruszyńskiego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 32–33.

materialnej oraz kontradiktoryjności postępowania⁶⁷. W odróżnieniu jednak od opinii wydanej przez biegłego powołanego przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, opinia prywatna wydana zostaje na zlecenie strony postępowania, a zatem na podstawie zawartej przez stronę postępowania lub jej przedstawiciela procesowego (obrońcę lub pełnomocnika) umowy cywilnoprawnej (umowy-zlecenia). Tym samym wydająca taką opinię osoba mimo np. wpisania jej na listę biegłych sądowych nie powinna posługiwać się statusem „biegłego sądowego”. Co do zasady bowiem biegły sądowy może posługiwać się tym tytułem wyłącznie w czasie sporządzania opinii na rzecz organu procesowego, a w pozostałym czasie jest on jedynie specjalistą w danej dziedzinie. Powyższe wynika w szczególności z § 15 rozporządzenia w sprawie biegłych sądowych. Zagadnieniem tym zajmowała się również judykatura, mianowicie w jednym z orzeczeń stwierdzono, że: „[...] status biegłego sądowego upoważnia do wydawania opinii na zlecenie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze w sprawach karnych. W odniesieniu do tych tylko podmiotów wolno więc biegłemu używać tytułu »biegły sądowy«, wraz z oznaczeniem specjalności oraz sądu wojewódzkiego [okręgowego – uwaga M.J.], przy którym został ustanowiony. [...] jest wysoce prawdopodobne, że w warunkach konkurencji pomiędzy ekspertami, potencjalny zleceniodawca wybierze eksperta używającego tytułu biegłego sądowego, nawet gdyby działał w błędnym przekonaniu o prawnej doniosłości takiej opinii w postępowaniu dowodowym przed sądem”⁶⁸.

Biegły prywatny nie jest uczestnikiem postępowania karnego. W przeciwieństwie do biegłego nie posiada on legitymacji do sugerowania organowi, który prowadzi postępowanie, zebrania uzupełniających dowodów lub wskazywania na braki w zgromadzonym materiale dowodowym. Jeżeli z ekspertyzy sporządzonej przez biegłego prywatnego wynikają takie wnioski, traktować je należy jako wskazówkę dla strony składającej w sprawie opinię prywatną do złożenia także wniosku o przeprowadzenie dodatkowych dowodów. Ustawodawca nie przewidział wymogu stworzenia rejestru quasi-biegłych. Brak również jakichkolwiek regulacji prawnych, które wymieniałyby warunki, jakie spełnić musi osoba wykonująca opinię na zlecenie strony postępowania karnego. Na biegłym prywatnym nie ciąży żadne obowiązki procesowe, nie ma on również jakichkolwiek uprawnień wynikających z ustawy procesowej bądź też innych aktów prawnych. Biegły

⁶⁷ R. Kmiecik, *Kontrowersyjne unormowania w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 1–2, s. 12.

⁶⁸ Postanowienie SN z 11 kwietnia 1996 r., I PRN 30/96, OSNP 1997, nr 2, poz. 28.

prywatny nie może brać udziału w przeprowadzeniu czynności procesowej. Ani sąd, ani organ prowadzący postępowanie przygotowawcze nie wzywa takiego biegłego do udziału w tego rodzaju czynności. Biegły prywatny nie ma obowiązku zaznajomienia się z aktami postępowania w celu wydania opinii, nie przysługuje mu także prawo inicjatywy dowodowej ani ochrona, o jakiej mowa w art. 197 § 2a k.p.k.

W odróżnieniu od biegłego powołanego przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze quasi-biegły nie jest ustawowo zobowiązany do sporządzenia opinii czy też wykonania jej w terminie określonym w umowie-zleceniu. Może więc samodzielnie zdecydować o przyjęciu bądź odrzuceniu zlecenia. Może również, na warunkach przewidzianych w zawartej umowie, odstąpić od sporządzenia opinii. Do tej kategorii biegłych nie mają zastosowania przepisy o karach porządkowych, o jakich mowa w art. 285 i 287 k.p.k.

Definicję opinii prywatnej na potrzeby prawa karnego procesowego sformułował Jarosław Zagrodnik, wywodząc, że opinia prywatna to „opinia sporządzona przez rzeczoznawcę (specjalistę lub biegłego), na zlecenie uczestnika procesu karnego, nie będącego organem prowadzącym postępowanie karne, na danym jego etapie”⁶⁹. Z kolei zdaniem Krzysztofa Woźniewskiego opinia prywatna jest efektem pracy rzeczoznawcy, który swoją ekspertyzę wykonuje na zlecenie stron, nie zaś na zlecenie organu procesowego, stąd też inne jej określenia, np.: opinia pozaprocesowa, pozasadowa czy rzeczoznawcza⁷⁰. Jak akcentuje Dariusz Kala: „Ekspertyza prywatna pozyskana na zlecenie strony postępowania karnego nie jest opinią biegłego w znaczeniu wskazanym w art. 193 k.p.k. w zw. z art. 200 k.p.k., skoro jej sporządzenie nie zostało poprzedzone wydaniem przez organ procesowy postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego (art. 194 pkt 1–3 k.p.k.). Jest ona natomiast dokumentem w rozumieniu karnoprocessowym, ponieważ pod tym pojęciem należy rozumieć każdy przedmiot, z którego wynika określona treść intelektualna, niezależnie od sposobu jej utrwalenia. [...] Ekspertyza [...] jest dokumentem prywatnym, który w toku postępowania powinien zostać odczytany na podstawie art. 393 § 3 k.p.k. i podlegać, skoro spełniony został warunek z art. 410 k.p.k., ocenie zgodnej z art. 7 k.p.k. Niedokonanie przez sąd oceny dowodu w postaci ekspertyzy prywatnej (naruszenie art. 7

⁶⁹ J. Zagrodnik, *Opinia prywatna w procesie karnym*, w: M. Nowak, M. Golec (red.), *Dowody w procesie karnym. Nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005, s. 67–68.

⁷⁰ K. Woźniewski, *Tzw. prywatne opinie biegłych*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2005, nr 3, s. 92 i n.

k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k.) bądź też ocenienie jej niezgodnie z art. 7 k.p.k. (na przykład brak analizy treści ekspertyzy w relacji do opinii biegłego) może prowadzić do błędnych ustaleń faktycznych. To zaś daje stronie prawo do wywiedzenia środka odwoławczego kwestionującego poczynione w sprawie ustalenia faktyczne z powołaniem się na błąd braku lub też błąd dowolności⁷¹. Z kolei zdaniem Krzysztofa Eichstaedta: „Istnienie »opinii prywatnej«, która w razie załączenia jej do akt staje się dokumentem w sprawie, powoduje, że sąd musi się do niej wyraźnie ustosunkować w aspekcie istniejącej już w sprawie opinii sporządzonej przez biegłego sądowego⁷². W podobnym tonie wypowiedział się Grzegorz Bucoń, konstatując, że: „Strony nie mają prawa samodzielnie powoływać biegłych. Może to jedynie zrobić organ procesowy prowadzący postępowanie, przy czym dla ich ustanowienia potrzebne jest wydanie postanowienia. Organ procesowy też decyduje o osobie biegłego i przedmiocie jego ekspertyzy. Ekspertyza dokonana przez »biegłego« nie na polecenie organu procesowego, lecz osoby zainteresowanej, nie może mieć charakteru czynności dowodowej i wydana tak »opinia« nie może być środkiem dowodowym. Uwzględnienie »opinii prywatnej« prowadziłyby też do sytuacji, w której osoba wydająca taką »opinię« nie odpowiadałaby karnie za świadomie fałszywą opinię, sam zaś wybór »biegłego« przez stronę wywoływałby wątpliwość co do jego bezstronności⁷³.”

Zaprezentowane powyżej spojrzenia znajdują swoje odzwierciedlenie w judykaturze, dowodem czego może być stanowisko SN, który uznał, że: „Opinie prywatne, czyli pisemne opracowania zlecone przez innych uczestników postępowania aniżeli uprawnione organy procesowe, nie są opiniami w rozumieniu art. 193 w zw. z art. 200 § 1 k.p.k. i nie mogą stanowić dowodu w sprawie. Koniecznym warunkiem do uznania pisemnej wypowiedzi biegłego za opinię jest nie tylko sporządzenie jej przez biegłego sądowego, lecz także poprzedzenie jej postanowieniem organu procesowego o zasięgnięciu opinii tej osoby jako biegłego. Dopiero więc z chwilą wydania postanowienia o powołaniu biegłego celem sporządzenia opinii staje się on uczestnikiem postępowania, wydana przez niego opinia uzyskuje zaś cechy opinii w rozumieniu przepisów postępowania karnego⁷⁴. Również

⁷¹ D. Kala, *Opiniowanie prywatne w świetle unormowań znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego*, „Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej” 2016, nr 1, s. 197.

⁷² K. Eichstaedt, *Znaczenie opinii prywatnej w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4, s. 90–98.

⁷³ G. Bucoń, *Dopuszczalność »opinii prywatnej« w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 3, s. 108–119.

⁷⁴ Postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2008 r., II KK 290/07, LEX nr 346651.

SA w Katowicach zasadnie przyjął, że: „Biegli powoływani są jedynie przez organ procesowy prowadzący postępowanie, przy czym do ich ustanowienia potrzebne jest wydanie postanowienia. Dopiero takie formalne powołanie konstytuuje zaistnienie biegłych w procesie. Organ procesowy też decyduje o osobie biegłego i przedmiocie jego ekspertyzy. Ekspertyza dokonana przez »biegłego« nie na polecenie organu procesowego, lecz osoby zainteresowanej, nie może mieć charakteru czynności dowodowej i nie może być środkiem dowodowym”⁷⁵. Na akceptację zasługuje także stanowisko Tadeusza Widły, którego zdaniem: „Niewątpliwie opinia prywatna, jako pochodząca od podmiotu niewyznaczonego przez organ procesowy, nie może być uznana za produkt przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego – ze wszystkimi płynącymi stąd konsekwencjami. W sytuacji opisanej w art. 193 k.p.k. nie można więc poprzestać na opinii przedłożonej przez stronę i należy wydać postanowienie o powołaniu biegłego lub o zasięgnięciu opinii instytucji. Niezgody takiej opinii (procesowej) z opinią pozaprosową nie można też uznawać za sytuację opisaną w art. 201 k.p.k. (sprzeczność między opiniami). [...] Nie jest to także dowód z dokumentu. [...] Doktryna i orzecznictwo zalecają traktowanie opinii pozasadowych jako stanowiska stron informującego o dowodzie możliwym do przeprowadzenia”⁷⁶.

W kontekście przytoczonych powyżej stanowisk należy zastanowić się nad statusem procesowym osoby sporządzającej opinię prywatną na potrzeby konkretnego postępowania karnego. Sąd Apelacyjny w Katowicach, odnosząc się do tej problematyki, sformułował trafną tezę, że: „strony nie mają prawa samodzielnie powoływać biegłych. Może to jedynie zrobić sąd lub organ procesowy prowadzący konkretne postępowanie prawne, przy czym dla ich ustanowienia potrzebne jest wydanie postanowienia”⁷⁷. Akceptacja takiego głosu prowadzi do konstatacji, że osoby będące biegłymi prywatnymi nie mogą być traktowane jako biegli procesowi. Jak wskazuje się w doktrynie prawa procesowego: „określona osoba może pełnić procesową funkcję biegłego tylko wtedy, gdy zostanie do niej formalnie powołana przez organ procesowy”⁷⁸. Biegłym prywatnym jest zatem osoba posiadająca wiadomości specjalne, której jedna ze stron postępowania karnego (np. podejrzany, oskarżony, pokrzywdzony, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny)

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ T. Widła, *Ekspertyzy irrelevantne*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 10, s. 5–16.

⁷⁷ Wyrok SA w Katowicach z dnia 20 listopada 2003r., II AKa 392/03, LEX nr 120346.

⁷⁸ Z. Kwiatkowski, *Problem wykorzystania „opinii prywatnych” w polskim procesie karnym*, w: M. Nowak, M. Golec (red.), *Współczesne problemy procedury karnej – Ogólnopolska Konferencja Naukowa, 11–12 maj 2004 rok*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2005, s. 42–45.

zleciła sporządzenie pisemnej ekspertyzy na kształt opinii procesowej⁷⁹. Autor opinii prywatnej może co prawda zostać powołany przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze w charakterze biegłego, np. w trybie określonym w rozdziale 22 k.p.k. i złożyć, na mocy tego postanowienia, kolejną opinię na piśmie lub zostać przesłuchany, po wydaniu takiego postanowienia, w charakterze biegłego⁸⁰. Jak wskazał SA we Wrocławiu: „Mimo braku przeszkód do wydania przez sąd postanowienia o powołaniu w charakterze biegłego autora wykonanej na zlecenie strony i przedstawionej sądowi »prywatnej opinii«, jego przesłuchania w charakterze biegłego i włączenia jego pisemnej opinii (po jej podtrzymaniu) do materiału dowodowego sprawy, praktyka taka powinna należeć do rzadkości i wchodzić w grę wtedy tylko, gdy sąd nie poweźmie żadnych wątpliwości co do rzetelności i obiektywizmu autora takiej opinii, jego doświadczenia i eksperjalnych umiejętności, a także przydatności jego wiedzy specjalnej do opiniowania w wymagającej rozstrzygnięcia konkretnej kwestii. W żadnym razie jednak sąd nie powinien ignorować »opinii prywatnej« i mechanicznie, bezkrytycznie odmawiać jej włączenia do akt sprawy lub instrumentalnie odrzucać jako niewymagającą żadnej oceny”⁸¹. W doktrynie spotkać się możemy także ze stanowiskiem, że osoba, która wydała opinię prywatną, może zostać przesłuchana przez sąd lub inny organ prowadzący postępowanie w charakterze świadka⁸². Ewentualność taka nie jest jednak *de lege lata* dopuszczalna. Jak trafnie wskazuje Romuald Kmiecik, osoba, która wydała prywatną opinię, nie jest przeważnie ani bezpośrednim świadkiem zdarzenia, jakiego dotyczy postępowanie (wówczas biegły prywatny mógłby wystąpić w procesie jako tzw. świadek-biegły, mający procesowy status świadka, a nie biegłego), ani też tzw. świadkiem „ze słyszenia” (*ex auditu*), nie bierze również udziału w czynnościach dowodowych, aby złożyć zeznania na temat ich przebiegu, występując w procesie jako np. specjalista, którego przesłuchanie w charakterze świadka dopuszcza art. 206 § 2 k.p.k.⁸³. Ponadto przesłuchanie prywatnego biegłego w charakterze świadka zamiast formalnego powołania i przesłuchania w charakterze biegłego skutkuje

⁷⁹ B. Błoch, *Charakter prawny tzw. opinii prywatnych w procesie karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2018, nr 2, s. 113.

⁸⁰ Wyrok SA w Warszawie z dnia 6 maja 2015 r., II AKa 59/15, LEX nr 1771507.

⁸¹ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 31 sierpnia 2017 r., II AKa 22/17, LEX nr 2402355.

⁸² J. Skorupka, *Tzw. opinia prywatna w świetle noweli Kodeksu postępowania karnego z 27.09.2013 r.*, w: Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), *Rola biegłego w postępowaniach sądowych*, Wydawnictwo Presscom, Wrocław 2016, s. 232

⁸³ R. Kmiecik, op. cit., s. 12–13.

wykluczeniem go, stosownie do dyspozycji art. 196 § 1 k.p.k., z kręgu potencjalnych biegłych, jacy mogliby być powołani przez organ procesowy⁸⁴.

Podsumowując powyższe rozważania dotyczące quasi-biegłych, stwierdzić należy, że opinie tej kategorii biegłych zwiększają niejednokrotnie prawidłowość wydawanych rozstrzygnięć procesowych. Opinia biegłego, który powołany został przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, umożliwia wyjaśnienie okoliczności wymagających wiedzy specjalnej, a dopuszczenie dowodu z opinii prywatnej ma znaczenie dla weryfikacji opinii procesowej i zwiększenia jej jakości, a także istotnie wzmacnia pozycję stron w procesie karnym. Oczywiście zdarza się również, że opinie wydane przez biegłych prywatnych powodują swoisty chaos procesowy, co jest następstwem wydawania tego rodzaju opinii przez osoby, które nie dysponują odpowiednim zasobem wiadomości specjalnych, wybiórczego traktowania przez owych biegłych materiału aktowego służącego do wydania tego rodzaju opinii, niepełnego materiału dowodowego, jakim biegli ci dysponują, a w końcu oczekiwania zlecniodawcy, który jest zainteresowany uzyskaniem opinii o ściśle określonej treści. Z całą pewnością pozycja procesowa biegłego prywatnego wymaga prawnego uregulowania. Wprowadzenie do postępowania karnego nowego uczestnika, jakim byłby biegły prywatny, jest z całą pewnością propozycją kontrowersyjną, należy jednak rozważyć możliwość egzystowania na gruncie k.p.k. tego uczestnika postępowania, w szczególności w celu wyeliminowania wskazanych powyżej przykładów negatywnego wpływu na bieg procesu opinii wydanych przez tego rodzaju biegłych, jak również m.in. objęcia ich odpowiedzialnością karną, o jakiej mowa w art. 233 § 4 i 4a k.k. Wydaje się, że obecnie dobrą praktyką zarówno sądów, jak i organów prowadzących postępowanie przygotowawcze może być współdecydowanie strony o wyborze biegłego sądowego lub biegłego *ad hoc*, a także o zakresie opinii oraz stawianych biegłemu pytaniach. W praktyce może ono przybrać formę wyznaczenia przez sąd lub np. prokuratora stronie terminu na wskazanie nazwisk proponowanych biegłych wraz z uzasadnieniem swojego wyboru, a także pytań, jakie powinny znaleźć się w postanowieniu o powołaniu biegłego (biegłych) lub instytucji naukowej bądź instytucji specjalistycznej.

Podsumowanie

Biegli w procesie karnym mogą być pomocni zarówno organowi procesowemu, który prowadzi postępowanie na danym jego etapie, jak i obronie.

⁸⁴ Ibidem.

Pozycja procesowa tych uczestników postępowania jedynie na pierwszy rzut oka wydaje się w pełni uregulowana w przepisach ustawy procesowej. Istotnym mankamentem legislacyjnym jest jedynie szcątkowe unormowanie pozycji biegłych konsultantów oraz biegłych prywatnych.

Za najodpowiedniejszą, z punktu widzenia reguł procesowych formę funkcjonowania biegłych konsultantów na rzecz organów procesowych uznać należy powołanie biegłych tej kategorii do wydania opinii ustnej lub wezwanie takich biegłych do udziału w przeprowadzeniu dowodów. Natomiast uprawnienia konsultantów obrony lub oskarżycieli posiłkowych są szcątkowe w aktualnym porządku prawnym.

Pomimo istotnych odmienności zachodzących między instytucją biegłego powołanego przez organ postępowania a biegłym prywatnym konkurencyjność tych podmiotów prowadzi do konstatacji, że ich wspólne występowanie w procesie karnym pozytywnie wpływa na jego przebieg, niejednokrotnie również zwiększając prawidłowość kończącego go rozstrzygnięcia.

Wobec coraz większego skomplikowania spraw i potrzeby korzystania z osób dysponujących wiadomościami specjalnymi niezbędne jest odpowiednie uregulowanie działalności biegłych konsultantów oraz biegłych prywatnych w polskim procesie karnym. Potrzeba zmian zawartych w k.p.k. regulacji dotyczących tej materii ma na celu przede wszystkim podniesienie jakości wydawanych przez biegłych prywatnych opinii dzięki wprowadzeniu uprawnień zwiększających możliwość weryfikowania wiedzy i umiejętności tej kategorii biegłych.

Bibliografia

Literatura

- Bieńkowska B.T., *Opinia prywatnego biegłego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 27 września 2013 r.*, w: B.T. Bieńkowska (red.), *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Piotra Kruszyńskiego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Błoch B., *Charakter prawny tzw. opinii prywatnych w procesie karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2018, nr 2.
- Dunaj B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Dzierżanowska J., w: J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecnictwem*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

- Girdwoyń P., *Opinia biegłego w sprawach karnych w europejskim systemie prawnym. Perspektywy harmonizacji*, Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji UW, Warszawa 2011.
- Grzegorzczak T., *Obrońca w postępowaniu przygotowawczym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1988.
- Hanausek T., *Ekspertyza kryminalistyczna*, „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych” 1973, nr 1.
- Hofmański P., Zgryzek K., Sadzik E., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007.
- Kala D., *Opiniowanie prywatne w świetle unormowań znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego*, „Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej” 2016, nr 1.
- Kegel A., Kegel Z., *Przepisy o biegłych sądowych, tłumaczach i specjalistach. Komentarz*, Zakamycze, Kraków 2004.
- Kmieciak R., *Kontrowersyjne unormowania w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 1–2.
- Kwiatkowski Z., *Problem wykorzystania „opinii prywatnych” w polskim procesie karnym*, w: M. Nowak, M. Golec (red.), *Współczesne problemy procedury karnej – Ogólnopolska Konferencja Naukowa, 11–12 maj 2004 rok*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2005.
- Piasecki K., *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, LexisNexis, Warszawa 2010.
- Sobol E. (red.), *Mały słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Sobol E. (red.), *Słownik 1000 potrzebnych słów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Szalewska M., Masternak M., *Rola eksperta i jego opinii w postępowaniu administracyjnym*, w: J. Niczyporuk (red.), *Kodyfikacja postępowania administracyjnego: na 50-lecie KPA*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji, Lublin 2010.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1978.
- Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym, Zasady ogólne*, Gebethner i Wolff, Warszawa 1948.
- Tomaszewski T., *Dowód z opinii biegłego w procesie karnym*, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 1998.
- Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.

Widacki J., *Instytucja naukowa lub specjalistyczna w rozumieniu art. 193 § 2 k.p.k.*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 9.

Widła T., *Ocena dowodu z opinii biegłego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1992.

Zagrodnik J., *Opinia prywatna w procesie karnym*, w: M. Nowak, M. Golec (red.), *Dowody w procesie karnym. Nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005.

Akty normatywne

Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz, tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 534, ze zm.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 742, ze zm.

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 498, ze zm.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 217.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 17.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 37.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych do wydania opinii w sprawach karnych, tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 2049, ze zm.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych, Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 133.

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dnia 14 kwietnia 2021 r., CSKP 32/21, LEX nr 3219797.

Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2014 r., II KK 1/14, LEX nr 1427458.

Postanowienie SN z dnia 3 listopada 2010 r., II KK 118/10, LEX nr 688672.

Postanowienie SN z dnia 23 sierpnia 2007 r., IV KK 222/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1864.

Postanowienie SN z dnia 17 maja 2007 r., II KK 331/06, LEX nr 301131.

Postanowienie SN z dnia 5 grudnia 2006 r., II K 196/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 2351.

Postanowienie SN z dnia 15 listopada 2002 r., II CK 488/03, LEX nr 589961.

- Postanowienie SN z 11 kwietnia 1996 r., I PRN 30/96, OSNP 1997, nr 2, poz. 28.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 czerwca 2017 r., II AKa 167/17, LEX nr 2343433.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 20 listopada 2003r., II AKa 392/03, LEX nr 120346.
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 6 maja 2015 r., II AKa 59/15, LEX nr 1771507.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 października 2006 r., VI Sa/Wa/1553/06, LEX nr 264553.
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 stycznia 2002 r., II AKz 779/01, OSA 2002, nr 8, poz. 63.
- Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 31 sierpnia 2017 r., II AKa 22/17, LEX nr 2402355.
- Wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 323/10, LEX nr 738542.
- Wyrok SN z dnia 26 kwietnia 2006 r., WA 15/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 910.
- Wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., V CKN 1354/00, LEX nr 77046.
- Wyrok SN z dnia 24 listopada 1999 r., I CKN 223/98, LEX nr 39411.
- Wyrok SN z dnia 3 maja 1982 r., I KR 319/81, OSNPG 1982, nr 11, poz. 149.
- Wyrok SN z dnia 24 czerwca 1981 r., IV CR 215/81, OSPiKA 1982, nr 78, poz. 121.
- Wyrok SN z dnia 19 czerwca 1980 r., I KR 118/80, niepublikowany.
- Wyrok SN z dnia 5 lutego 1974 r., III KR 371/73, OSNKW 1974, nr 6, poz. 117.
- Wyrok SN z dnia 28 września 1965 r., II PR 321/65, OSNPC 1966, nr 5, poz. 84.
- Wyrok WSA w Opolu z dnia 4 grudnia 2013 r., I SA/Op 487/13, LEX nr 1404368.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 sierpnia 2009 r., III SA/Wa 114/09, LEX nr 527267.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 czerwca 2007 r., VI SA/Wa 1548/06, LEX nr 352767.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 30 marca 2007 r., VI SA/Wa 119/07, LEX nr 335193.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 stycznia 2006 r., VI SA/Wa 1976/05, LEX nr 206569.

Źródła internetowe

J. Wojtasik, *Konsultant w postępowaniu karnym*, strona internetowa Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze, <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=36&ida=3895> (dostęp: 28.11.2023).

Wkład poszczególnych autorów

Marcin Jachimowicz autor całego tekstu

Konflikt interesów

Brak

Źródło finansowania

Brak